

การประชุมระดับภูมิภาคของ AICHR เกี่ยวกับสิทธิของผู้พิการในประชาคมอาเซียน ครั้งที่ ๓
3rd AICHR Regional Dialogue on the Mainstreaming of the Rights of People with Disabilities
in the ASEAN Community

วันที่ ๑๙ - ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ โรมแรมภูเก็ต แมริออท รีสอร์ทแอนด์สปา เมอร์ลินบีช จังหวัดภูเก็ต

๑. ความเป็นมา

ประเด็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการเป็นประเด็นที่ได้รับการให้ความสำคัญโดย AICHR ในฐานะองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการจัดตั้งตามกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) นับตั้งแต่ที่ AICHR ได้มีการจัดการประชุมระดับภูมิภาคของ AICHR ที่เกี่ยวกับสิทธิของคนพิการในประชาคมอาเซียนขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคม ๒๕๕๘ ทั้งนี้ ในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับการประชุมระดับภูมิภาคของ AICHR ในครั้งแรกนั้น ประชาคมอาเซียนได้มีการประกาศวิสัยทัศน์อาเซียน ๒๕๖๘ (ASEAN Vision 2025) ขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๘ ที่มีวาระที่เกี่ยวกับคนพิการด้วย

การรับรองการเข้าถึงและการลดอุปสรรคสำหรับคนพิการในการมีส่วนร่วมในประชาคมอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพได้รับการกำหนดให้เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญและความท้าทายของอาเซียนในวาระการประชุมเพื่อบูรณาการตามวิสัยทัศน์อาเซียน ๒๕๖๘ และแผนแม่บทเพื่อการดำเนินการตามวิสัยทัศน์ ทั้งนี้ ตามแผนแม่บทว่าด้วยการเป็นประชาคมทางการเมืองและความมั่นคงอาเซียน อาเซียนมุ่งมั่นที่จะเป็น “ประชาคมที่มีความครอบคลุมและความรับผิดชอบ เพื่อรับรองให้ประชาชนอาเซียน ได้รับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ที่ตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม ประชาธิปไตย สมานฉันท์ และสภาพแวดล้อมที่ตระหนักถึงความแตกต่างทางเพศ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย หลักธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม” อย่างไรก็ตาม สำหรับ AICHR นั้น แผนแม่บทว่าด้วยการเป็นประชาคมทางการเมืองและความมั่นคงอาเซียนได้ผลักดันให้มีองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในอาเซียน โดยให้มีความร่วมมือกับองค์กรทั้ง ๓ เสาหลักของประชาคมอาเซียน ผ่านการปรึกษาหารือกับองค์กรของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ตามบันทึกข้อตกลง (TOR) ในการจัดตั้ง AICHR ยังได้กำหนดให้ AICHR มีหน้าที่ในการ “พัฒนายุทธศาสตร์การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการสร้างประชาคมอาเซียน”

ในการประชุมระดับภูมิภาค ครั้งที่ ๑ ที่จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศวิสัยทัศน์อาเซียน ๒๕๖๘ นั้น ผู้เข้าร่วมการประชุมดังกล่าวได้มีข้อสังเกตว่า วิสัยทัศน์อาเซียน ๒๕๖๘ ยังไม่ได้รับรองสิทธิของประชาชนกลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มชายขอบอย่างทั่วถึง รวมทั้งยังไม่ได้กำหนดแนวทางการตอบสนองต่อความจำเป็นและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อกลุ่มบุคคลเหล่านี้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ที่ประชุมตั้งข้อสังเกตว่าในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา คนพิการเป็นกลุ่มเปราะบางที่สุดกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความยากจน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ความชราภาพ และโรคภัยไข้เจ็บ

ตามกรอบยุทธศาสตร์ ๑๐ ปี ของอาเซียนว่าด้วยคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๖๓ (The Strategic Framework of the ASEAN Decade of Persons with Disabilities 2011 - 2020) ได้ระบุความสำคัญของการบูรณาการประเด็นปัญหาของคนพิการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) นอกจากนี้ ปฏิญญาบาหลีว่าด้วยการเสริมสร้างบทบาทและการมีส่วนร่วมของคนพิการในประชาคมอาเซียน (Bali Declaration on the Enhancement of the Role and Participation of the Person with Disabilities in ASAEAN Community) ยังได้กำหนดว่า “การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของคนพิการ จะช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีในการเป็นเจ้าของประชาคมและความก้าวหน้าที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ สังคม และเศรษฐกิจ รวมทั้งการจัดความยากจน”

เมื่อได้มีการริเริ่มวางแผนโครงการที่เกี่ยวกับสิทธิของคนพิการในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ AICHR คาดหวังว่าจะมีการให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD) โดยสมบูรณ์โดยประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศ ซึ่งต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ บรูไนดารุสซาลามได้เป็นประเทศสุดท้ายของอาเซียนที่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญา CRPD มีผลทำให้อนุสัญญา CRPD กลายเป็นอนุสัญญาฉบับที่สามที่ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างเข้าเป็นรัฐภาคีครบทุกประเทศ ถัดจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (CEDAW)

อย่างไรก็ตาม แม้ CRPD จะเป็นอนุสัญญาใหม่ที่มีผลใช้บังคับได้ไม่นาน แต่อนุสัญญา CRPD ก็เป็นอนุสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนที่ทั่วโลกให้การยอมรับอย่างกว้างขวางและอย่างรวดเร็ว โดยในวาระครบรอบ ๑๐ ปี ของการมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ อนุสัญญา CRPD มีรัฐภาคีแล้วรวมทั้งสิ้น ๑๖๖ ประเทศ ในส่วนของสาระสำคัญของอนุสัญญา ฯ นั้น นอกจากอนุสัญญา CRPD จะได้ย้ำถึงความสำคัญของหลักความเป็นสากล ความไม่สามารถแบ่งแยกได้ และความสัมพันธ์กันระหว่างสิทธิมนุษยชนและการไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ อนุสัญญา CRPD ยังได้กำหนดมาตรการเฉพาะขึ้นมา เช่น การเข้าถึง ความครอบคลุม และความสมเหตุสมผลในการมีที่พักอาศัย การมีชีวิตที่เป็นอิสระ ฯลฯ การดำเนินการตามมาตรการและหลักการเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพสูงสุดได้ในระดับชาติก็จำเป็นต้องมีความพยายามร่วมมือกันในระดับอาเซียนด้วย ทั้งนี้

เนื่องจากมีหลายประเด็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะได้ประโยชน์และมีผลกระทบร่วมกันจากความร่วมมือและการบูรณาการในระดับภูมิภาคอาเซียน

พัฒนาการที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สอดคล้องกับความพยายามของ AICHR ในด้านสิทธิของคนพิการ คือ การประกาศเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ๒๕๗๓ (SDGs 2030) เพื่อนำมาใช้แทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ที่หมดอายุลงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ทั้งนี้ แม้ว่าเป้าหมาย SDGs ทั้ง ๑๗ ข้อ จะไม่มีข้อใดที่เกี่ยวข้องกับคนพิการโดยตรง แต่ก็เห็นได้ชัดเจนว่าเป้าหมาย SDGs ส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งให้ความสำคัญกับคนพิการอย่างชัดเจน การบรรลุเป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย SDGs จะช่วยให้เกิดความก้าวหน้าอย่างยั่งยืนทั้งในด้านวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของคนพิการ ดังนั้น AICHR ซึ่งพิจารณาตามแนวทางของวิสัยทัศน์อาเซียน ๒๕๖๘ (๒๐๒๕) อนุสัญญา CRPD และเป้าหมาย SDGs จึงได้ดำเนินการโครงการเพื่อบูรณาการสิทธิของคนพิการในประชาคมอาเซียนขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคนพิการอย่างเป็นระบบ AICHR ได้มีการจัดทำแผนงานและโครงการ ๓ เรื่อง ประกอบด้วย (๑) การให้มีเวทีสำหรับการหารือและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนพิการและภาคส่วนอื่น (๒) กิจกรรมการสร้างความรู้ และ (๓) การจัดตั้งกรอบการทำงานที่สามารถวัดผลได้ที่มีกระบวนการที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสิทธิของคนพิการ ทั้งนี้ ในประการแรก AICHR ได้ดำเนินการโดยการจัดให้มีการประชุมหารือระดับภูมิภาคที่มีผู้มีส่วนได้เสียจากระดับภูมิภาคและระดับชาติ รวมทั้ง ผู้แทนขององค์กรภาคประชาสังคมของคนพิการ (DPOs) เข้าร่วมด้วย โดยคาดหวังให้ผู้เข้าร่วมการประชุมหารือได้มีส่วนในการร่วมให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น และคำแนะนำสำหรับการดำเนินการต่อไปในประเด็นสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับคนพิการ ประการที่สอง AICHR ได้เพิ่มการสร้างความรู้ โดยการจัดโครงการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นประเด็นที่หลากหลายเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ และประการที่สาม AICHR จัดตั้งกรอบการทำงานที่ควรสามารถวัดผลการดำเนินการได้ โดยการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อสิทธิของคนพิการในประชาคมอาเซียน (Task Force for the Mainstreaming of the Rights of Persons with Disabilities) ขึ้นมา

สำหรับในการประชุมระดับภูมิภาคของ AICHR เกี่ยวกับสิทธิของผู้พิการในประชาคมอาเซียน ครั้งที่ ๓ ครั้งนี้ AICHR เน้นให้ความสำคัญกับประเด็นที่ยังไม่ได้มีการหารืออย่างชัดเจนและเพียงพอในการประชุม ครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดประชุม จำนวน ๓ ข้อ ดังนี้

(๑) เพื่อจัดให้มีเวทีในการรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคว่าด้วยสิทธิของคนพิการในประชาคมอาเซียน (Regional Action Plan on the Mainstreaming of the Rights of People with Disabilities in the ASEAN Community)

(๒) เพื่อเสริมสร้างบทบาทความสำคัญของ AICHR ในการนำองค์กรของอาเซียนและองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิคนพิการมาร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชนที่มีทิศทางและตรงประเด็น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นความพยายามร่วมกันของอาเซียนในการลดอุปสรรคของคนพิการที่จะเข้าเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน

(๓) เพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรของอาเซียนที่เกี่ยวข้องในประเด็นของคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่มีการประชุมหารือในครั้งนี้

การประชุมสัมมนาครั้งนี้มีผู้เข้าร่วม ประมาณ ๑๒๐ คน ประกอบด้วย ผู้แทนประเทศสมาชิกของอาเซียนใน AICHR สมาชิกคณะทำงานเพื่อสิทธิของคนพิการในประชาคมอาเซียน ผู้แทนคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก (ACWC) ผู้แทนที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนด้านกฎหมาย (ASLOM) ผู้แทนที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจอาเซียน (SEOM) ผู้แทนองค์การท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน (ASEAN NTOs) ผู้แทนสภาที่ปรึกษาธุรกิจอาเซียน (ABAC) ผู้แทนคณะกรรมการอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ (ACDM) ผู้แทนศูนย์ประสานงานการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมของอาเซียน (AHA Centre) ผู้แทนที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม (ASOEN) ผู้แทนที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านสวัสดิการสังคมและการพัฒนา (SOMSWD) ผู้แทนสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (NHRIs) ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคมของคนพิการ (DPOs) และผู้แทนขององค์กรสังกัดสหประชาชาติ เช่น UNESCAP UN Woman UNICEF UNDP OHCHR UNFPA ฯลฯ

๓. คณะผู้แทนของ กสม. และสำนักงาน กสม. ที่เข้าร่วมการประชุม

ในการประชุมครั้งนี้ คณะผู้แทนของ กสม. และสำนักงาน กสม. ที่เข้าร่วมการประชุม ประกอบด้วย

(๑) นางฉัตรสุดา จันทรดียิ่ง	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
(๒) นายชาติชาย สุทธิกลม	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
(๓) นายภาณุพันธ์ สมสกุล	นักวิชาการสิทธิมนุษยชนชำนาญการพิเศษ สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
(๔) นายพรชัย น้อยบ้านโจ้ง	นักวิชาการสิทธิมนุษยชนชำนาญการ สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

๔. สาระสำคัญของการประชุม

ในการประชุมครั้งนี้มีสาระสำคัญ ๓ หัวข้อ ประกอบด้วย

๔.๑ การเข้าถึงความยุติธรรม (access to justice)

ประเด็นนี้ถือเป็นหน้าที่ตามภารกิจของการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนด้านกฎหมาย (ASLOM) ภายใต้ประชาคมอาเซียนและความมั่นคง (APSC) พร้อมทั้ง เป็นเป้าหมายที่ ๑๖ ของเป้าหมายการพัฒนา SDGs การเข้าถึงความยุติธรรมไม่เพียงแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับผู้จัดทำนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวกับด้านสังคมและเศรษฐกิจด้วย ทั้งนี้ การอภิปรายในส่วนนี้ แบ่งออกเป็น ๙ ประเด็น ดังนี้

อินโดนีเซีย

๔.๑.๑ คนพิการในอินโดนีเซียนั้นเริ่มถูกตีตราตั้งแต่ในครอบครัว ถือว่าเป็นคนบาปและเป็นกรรมจากพระเจ้า คนพิการในอินโดนีเซียยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข โดยคนพิการที่ถูกละเมิดสิทธิและไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยกรณีที่พบส่วนใหญ่ เช่น การล่วงละเมิดทางเพศต่อหญิงพิการ ฯลฯ ในกรณีของอินโดนีเซียนั้น มีองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ เช่น การรับเรื่องร้องเรียน การร่วมสืบสวนสอบสวนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ การให้ความช่วยเหลือในกระบวนการดำเนินคดีของศาล ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาของผู้พิการหลาย ๆ เรื่อง เช่น คนตาบอดมักจะไม่ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมเนื่องจากมองไม่เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คนเป็นใบ้หรือคนหูหนวกที่มองเห็นเหตุการณ์แต่ไม่ได้ยินเสียงจะไม่สามารถเป็นพยานในศาลอินโดนีเซียได้ ฯลฯ เนื่องจากกฎหมายอินโดนีเซียกำหนดว่าพยานในศาลต้องเป็นผู้ที่รู้เห็นและได้ยิน ตลอดจน อุปสรรคอื่นทางกายภาพ เช่น การไม่สามารถใช้บริการสาธารณะในการเดินทางไปเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม รวมทั้งปัญหาอื่น เช่น คนพิการยังไม่เข้าใจสิทธิของตนเอง หรือเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ ยังไม่เข้าใจสิทธิของคนพิการ ตัวอย่างเช่น ครูในโรงเรียนก็ยังไม่เข้าใจคนพิการทางการพูดและการสื่อสารที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก

ทั้งนี้ มีข้อเสนอเพื่อส่งเสริมสิทธิของคนพิการ ดังนี้

- (๑) การฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เจ้าหน้าที่ศาลจนถึงผู้พิพากษา
- (๒) การสร้างเครือข่ายการให้ความช่วยเหลือให้กับผู้พิการในกระบวนการยุติธรรม
- (๓) การให้ความรู้แก่ครูผู้สอนในโรงเรียนให้เข้าใจสิทธิของคนพิการ
- (๔) การสร้างกลไกที่สามารถทำให้คนพิการสามารถเป็นพยานในศาลได้
- (๕) การสร้างความเข้าใจร่วมกับตำรวจ
- (๖) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมในการฝึกอบรมและให้ความรู้ต่อชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวกับคนพิการ และ

(๗) การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนทางกฎหมายเพื่อให้มีการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ

ประเทศไทย

๔.๑.๒ กระทรวงยุติธรรมของไทยมีการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายใน ๖ ด้าน ดังนี้

(๑) การจัดกิจกรรมการอบรมและให้ความรู้ทางกฎหมายให้กับประชาชน การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และการจัดทำสื่อเผยแพร่ทางเว็บไซต์

(๒) การรับเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท/ข้อขัดแย้งโดยผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยภายนอกศาล (conflict management)

(๓) การจัดให้มีการให้คำปรึกษาทางกฎหมายให้กับประชาชนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ซึ่งมีทั้งการให้บริการในที่ตั้งของหน่วยงาน การจัดคลินิกหรือหน่วยเคลื่อนที่ในระดับจังหวัดทั่วทั้งประเทศ การจัดให้มีรถออกให้บริการในพื้นที่ชนบท (mobile clinic) ตลอดจนการจัดให้มีสายด่วน (hotline) เพื่อการให้บริการทางโทรศัพท์

(๔) การจัดให้มีทนายความอาสาในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายให้กับประชาชน

(๕) การจัดให้มีกองทุนยุติธรรมเพื่อการชดเชยเยียวยาผู้บริสุทธิ์ในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งการขอใช้สิทธิใช้เงินประกันตัว (compensation service)

(๖) กลไกการให้การคุ้มครองพยานในคดีอาญา

ที่ผ่านมา คนพิการจัดเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความยากลำบากในการเข้าถึงความยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม จึงได้มีการจัดทำโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิและความยุติธรรมได้ เช่น โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับผู้พิการทางการได้ยินเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดทำโครงการพจนานุกรมภาษากฎหมายและคำศัพท์ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับภาษามือ ซึ่งจะต้องมีการบัญญัติคำศัพท์ใหม่ ๆ ทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสำหรับล่ามหรือผู้แปลภาษามือ เพื่อลดอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิความยุติธรรมสำหรับผู้พิการ

ในระดับนโยบาย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพยังได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติเพื่อสิทธิของผู้พิการ (National Action Plan for People with Disabilities) ซึ่งปัจจุบันอยู่ในแผนฉบับที่ ๓ มีเป้าหมาย

เพื่อรวบรวมกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการเพื่อให้หน่วยงานรัฐได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ รวมทั้งจะได้มีการจัดตั้งกลไกในการติดตามความก้าวหน้าของสิทธิของคนพิการในปลายปีนี้อีกด้วย

สำหรับปัญหาหรือข้อท้าทายของคนพิการในประเทศไทยในปัจจุบันต่อประเด็นปัญหาการเข้าถึงสิทธิความยุติธรรม คือ คนพิการในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจทั้งความรู้ในเชิงกฎหมายและความรู้ที่เกี่ยวกับสิทธิของตนเอง ซึ่งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพก็แก้ปัญหาโดยการจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปพบเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับคนพิการที่อยู่ในพื้นที่ชนบทรวมทั้งยังได้มีขยายบทบาทของประเทศไทยให้มากขึ้นในเวที ASLOM เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิความยุติธรรมให้มากยิ่งขึ้นสำหรับคนพิการในบริบทของอาเซียน

๔.๑.๓ เจ้าหน้าที่ตำรวจของไทยตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับสิทธิของคนพิการในกระบวนการทางกฎหมายและความยุติธรรม ทั้งนี้ ตามหลักการ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ในการจัดทำรายงานการสอบสวนที่แสดงพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนของคนพิการนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมีการให้ความช่วยเหลือตามที่มีความต้องการ เช่น คนที่มีปัญหาในการสื่อสาร ตำรวจจะต้องจัดให้มีล่ามในการสื่อสาร และเมื่อสรุปสำนวนคดีเพื่อเสนอต่อพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะต้องมีการสรุปเพื่อให้คนพิการที่เกี่ยวข้องกับคดีได้เข้าใจสำนวนคดีอย่างชัดเจนด้วย

โดยปกติเมื่อต้องการให้ความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษที่เกี่ยวกับคนพิการ ตำรวจจะมีการประสานงานขอความช่วยเหลือจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) หรือองค์กรเอกชนที่มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้เฉพาะด้าน นอกจากนี้ หากเป็นกรณีที่มีความละเอียดอ่อนเป็นพิเศษที่เกี่ยวกับเด็กและผู้หญิง ก็จะมีการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้หญิงเป็นผู้ดำเนินการในส่วนที่ต้องมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด

อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจมีทิศทางที่จะต้องพัฒนาต่อไป ดังต่อไปนี้

- (๑) การจัดให้มีการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมต่อคนพิการ
- (๒) การส่งเสริมให้มีอาสาสมัครที่ทำหน้าที่ในการเป็นล่ามในการแปลภาษา เช่น ภาษามือหรือความต้องการเฉพาะในด้านอื่น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น
- (๓) การให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของคนพิการและอนุสัญญา CRPD ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ฟิลิปปินส์

๔.๑.๔ จากประชากรทั้งหมดของฟิลิปปินส์ ประมาณ ๑๐๐ ล้านคน มีประชากรคนพิการประมาณ ร้อยละ ๑.๕๗ หรือประมาณ ๑.๕๗ ล้านคน โดยมีสัดส่วนหญิงและชายเท่า ๆ กัน ประมาณร้อยละ ๕๐ โดยพบว่า ประชากรคนพิการส่วนใหญ่ในฟิลิปปินส์เป็นสมาชิกในครอบครัวที่ยากจน ทั้งนี้ โดยมีกลุ่มอาการความพิการสูงสุด คือ หูหนวก ตาบอด และความพิการประเภทอื่น ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ฟิลิปปินส์ได้เข้าเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของพิการ (CRPD) ด้วย ซึ่งตามอนุสัญญา ข้อ ๑๒ และ ๑๓ ได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ นอกจากนี้ ในส่วนของกฎหมายภายในของฟิลิปปินส์เอง ฟิลิปปินส์มีกฎหมายจำนวนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ เช่น ความสามารถในการเข้าถึงสถานที่สาธารณะที่สอดคล้องกับแนวคิดอารยะสถาปัตยกรรม (Friendly Design/Universal Design) การรับรองการได้รับสิทธิทางการศึกษาและสาธารณสุข เป็นต้น รวมทั้งยังมีคำสั่งของฝ่ายบริหาร (executive order) เพื่อรับรองการเข้าถึงสิทธิของคนพิการด้วย

ฟิลิปปินส์ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยกิจการของคนพิการ (National Council on Disability Affairs) เพื่อให้เป็นหน่วยงานระดับชาติที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรอื่นเพื่อรับรองการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมนั้น คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยกิจการของคนพิการ ได้กำหนดภารกิจออกเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

(๑) การเป็นองค์กรกลางระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อต่อต้านการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ และการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

(๒) การจัดให้มีบริการความช่วยเหลือทางกฎหมาย เช่น การจัดให้มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในการเข้าใช้บริการหน่วยงานทางด้านความยุติธรรม ฯลฯ

(๓) การฝึกอบรมและการพัฒนา เช่น การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้กับองค์กรของคนพิการ เกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การจัดการฝึกอบรมให้กับอาสาสมัคร ผู้กำหนดนโยบาย และผู้จัดการโครงการหรือผู้บริหารโครงการของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเด็กและสตรี เจ้าหน้าที่ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน การรวบรวมข้อมูลเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือผู้พิการในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และ กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อคนพิการ

มาเลเซีย

๔.๑.๕ ในส่วนของประสบการณ์จากมาเลเซีย นั้น ศาลมาเลเซียจะส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับระบบการพิจารณาของศาลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยศาลจะแยกย่อยความต้องการของคนพิการแต่ละประเภทที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน รวมทั้งแยกกลุ่มที่เปราะบางเป็นพิเศษออกมาต่างหากอีกด้วย เช่น กลุ่มผู้หญิงและเด็กพิการที่ถูกใช้ความรุนแรงหรือถูกทำร้าย ฯลฯ ปัญหาที่คนพิการกลัวที่จะนำ

เรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม คือ การกลัวถูกกลับมาแก้แค้นหรือทำร้ายซ้ำอีกครั้งภายหลังจากกระบวนการยุติธรรมยุติแล้ว (retaliation) การไม่มีข้อมูลและความรู้ที่จะเข้าสู่ความยุติธรรม และการไม่สามารถสื่อสารได้ด้วยตนเอง ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม แม้สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมของคนพิการจะได้รับการรับรองตามปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียน (ASEAN Human Rights Declaration – AHRD) ข้อ ๒ และข้อ ๕ แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังพบว่า รัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนยังทำให้เกิดความก้าวหน้าที่เกี่ยวกับสิทธิของคนพิการในกระบวนการยุติธรรมน้อยมาก

๔.๑.๖ แม้สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมของคนพิการจะปรากฏชัดเจนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD) ข้อ ๑๓ ซึ่งกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการจัดการฝึกอบรมให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ฯลฯ เพื่อให้เข้าใจสิทธิของคนพิการ รวมทั้งการจัดการฝึกอบรมให้กับผู้กำหนดนโยบายและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดทำนโยบาย เพื่อให้มีการจัดทำกฎหมายและนโยบายที่สอดคล้องกับกฎหมายและพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ

ในส่วนของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินั้น สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของมาเลเซีย (SUHAKAM) ได้ทำหน้าที่ในด้านการติดตามการดำเนินการของรัฐ (monitoring) รวมทั้งการร่วมกับภาคประชาสังคมในการจัดโครงการฝึกอบรมและให้ความรู้ให้กับทั้งคนพิการและภาคส่วนต่าง ๆ ของรัฐ อย่างไรก็ตาม SUHAKAM ยังคงมีข้อจำกัดทางกฎหมายในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง SUHAKAM ต้องทำงานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเฉพาะจากเรื่องที่มีการร้องเรียนเข้ามาเท่านั้น โดยไม่มีอำนาจในการยกเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นพิจารณาเองได้

กัมพูชา

๔.๑.๗ ปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรมของคนพิการในกัมพูชาส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ชนบทที่ยังมีปัญหามาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ค่อนข้างต่ำและยังมีปัญหาความยากจนอยู่มาก จากการศึกษาพบว่า คนพิการในพื้นที่ชนบทยังขาดการเข้าถึงสิทธิในด้านต่าง ๆ และยังถูกเลือกปฏิบัติ รวมทั้งยังพบมีการใช้ความรุนแรงต่อคนพิการ เช่น กรณีเด็กพิการทางสมองถูกล่ามโซ่เอาไว้ที่บ้าน ฯลฯ การเข้าถึงสิทธิของคนพิการยังไม่ได้รับการเติมเต็มในทุกด้าน โดยเฉพาะการเข้าถึงความยุติธรรม นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอื่น เช่น การขาดการมีส่วนร่วม การถูกสังคมนตีตราบาป การมีสถานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำ และการขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเข้าเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญา CRPD กัมพูชาได้มีการพัฒนาการเข้าถึงสิทธิของคนพิการในหลายด้าน เช่น เรื่องของการเดินทางโดยระบบขนส่งมวลชน ได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการเดินทางของคนพิการให้ทำได้ง่ายยิ่งขึ้น ฯลฯ กัมพูชาได้มีการจัดทำกรอบกฎหมายระดับชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (National Legal Framework of Disability Rights) โดยจัดทำเป็นกฎหมายที่มีความยาว ๖๐ มาตรา เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคนพิการ นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการแห่งชาติ (National Strategies and Action Plan) ว่าด้วยสิทธิของคนพิการ โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์ ๑๐ ข้อ ซึ่งตามข้อ ๓ จะเป็นข้อที่ว่าด้วยการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิความยุติธรรมและการลดการเลือกปฏิบัติที่มีต่อคนพิการ

นอกจากนี้ กัมพูชายังได้มีการร่วมลงนามรับรองยุทธศาสตร์อินซอน พ.ศ. ๒๕๕๖ (๒๐๑๓) เพื่อให้คนพิการมีช่องทางและกลไกที่จะเข้าถึงสิทธิโดยผ่านคณะกรรมการดำเนินงานคนพิการ (Disability Action Council) รวมทั้งสนับสนุนให้คนพิการเข้าถึงสิทธิโดยผ่านช่องทางอื่น เช่น องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กรของสหประชาชาติด้วย

ข้อท้าทายสำหรับประเด็นสิทธิของคนพิการในกัมพูชา ประกอบด้วย

- (๑) การขาดการเข้าถึงสิทธิในด้านต่าง ๆ
- (๒) การขาดองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ และ
- (๓) การขาดการให้คำมั่นร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขกระบวนการงานในความรับผิดชอบของตนเพื่อรับรองการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

องค์การระหว่างประเทศ

๔.๑.๘ ESCAP มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนคนพิการในการเข้าถึงสิทธิความยุติธรรมใน ๔ มิติ มาตั้งแต่ปี ๒๐๐๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕) จนถึงปัจจุบัน ตามแนวทางของยุทธศาสตร์อินซอน (Incheon Strategy) ทั้งนี้ ตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้กำหนดเป้าประสงค์ (goal) จำนวน ๑๐ ข้อ แบ่งออกเป็นเป้าหมาย (target) ด้านต่าง ๆ จำนวน ๒๗ ด้าน และมีตัวชี้วัดความสำเร็จทั้งหมดรวม ๖๒ ตัวชี้วัด โดยยุทธศาสตร์อินซอนนี้มีความสอดคล้องและสนับสนุนอย่างยิ่งต่อเป้าหมายการพัฒนา SDG ข้อที่ ๑๖ ทั้งนี้ ESCAP จะได้จัดการประชุมเพื่อติดตามความคืบหน้าในการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์อินซอน สำหรับประเทศสมาชิก ESCAP ในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อติดตามใน ๔ ประเด็น ดังนี้

(๑) การพัฒนาและเสริมสร้างความเป็นมืออาชีพทางด้านกฎหมายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับคนพิการให้กับ เช่น นักกฎหมาย ทนายความ ผู้พิพากษา ผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย (paralegal) คณะลูกขุน (jury member) ฯลฯ

(๒) ในฐานะที่เป็นเหยื่อทางอาชญากรรม คนพิการ เช่น ผู้หญิงใบ้ ผู้มีความบกพร่องทางสติปัญญา ฯลฯ ควรจะต้องได้รับข้อมูลและได้รับความช่วยเหลือเชิงรุกที่เป็นการอำนวยความสะดวกเป็นพิเศษเพื่อให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยปราศจากอคติ (prejudice)

(๓) ในฐานะผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา พบว่า มีจำนวนผู้ต้องหาที่เป็นผู้มีความบกพร่องทางสติปัญญาจำนวนเพิ่มสูงมากขึ้น รวมทั้งกรณีความสามารถในการเป็นพยานในคดีอาญาของผู้มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งทั้ง ๒ กรณีนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องควรจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษและให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงที่ได้จากคนพิการในกลุ่มนี้อย่างสูงสุด

(๔) การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ศาล ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการต้องดำเนินการในสภาพแวดล้อมที่มั่นใจได้ว่าคนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้นได้อย่างดี

๔.๑.๙ ในฐานะกลไกด้านรัฐสภาของประเทศสมาชิกอาเซียน สมัชชารัฐสภาอาเซียน (AIPA) ซึ่งเป็นกลไกความร่วมมือของผู้นำรัฐสภาของประเทศสมาชิกอาเซียน มีประเด็นหารือส่วนใหญ่ ประกอบด้วย การจัดทำกฎหมายโดยผ่านกลไกรัฐสภา เช่น ความร่วมมือในการต่อต้านการค้ายาเสพติด การพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ฯลฯ ซึ่งกฎหมายที่ได้มีการประชุมร่วมกันจะเป็นกฎหมายที่มีความจำเป็น ต้องมีความร่วมมือในระดับภูมิภาคที่ต้องมีกฎหมายร่วมกันในระดับภูมิภาคที่สอดคล้องกัน แต่ปัญหาที่สำคัญกว่าการจัดทำกฎหมาย คือ การทำให้กฎหมายที่ออกมาแล้วนั้นมีผลบังคับใช้และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ดังนั้น ในมุมมองของรัฐสภา จึงไม่ใช่เพียงแค่การผ่านร่างกฎหมายที่ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาผลและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติภายหลังจากที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้วอีกด้วย

ในส่วนของการจัดทำกฎหมายสำหรับคนพิการนั้น ผู้มีส่วนในกระบวนการจัดทำและพิจารณากฎหมายทั้งหมด เริ่มตั้งแต่หน่วยงานของรัฐและรัฐสภา ต้องทำให้กฎหมายมีชีวิต สามารถนำไปบังคับใช้ปฏิบัติได้จริง ตรงตามวัตถุประสงค์ในการจัดทำกฎหมาย มากกว่าการปรากฏขึ้นของกระดาษหรือเอกสารทางกฎหมายเท่านั้น

๔.๒ การเป็นผู้ประกอบการของคนพิการ (persons with disabilities as entrepreneurs)

หัวข้อนี้มุ่งเน้นไปที่ประเด็นที่ถูกละเลยโดยคนส่วนใหญ่ บนข้อเท็จจริงที่ว่า คนพิการไม่ใช่เป็นเพียงแค่ผู้รับสวัสดิการสังคมจากรัฐเท่านั้น แต่คนพิการสามารถมีบทบาทสำคัญในทางด้านเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง ดังนั้น สิทธิของคนพิการในการประกอบธุรกิจและการทำหน้าที่เป็นนายจ้างหรือการทำงานได้ด้วยตนเองควร จะได้รับการหารืออย่างเป็นระบบมากขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ แผนแม่บทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนฉบับใหม่ได้มีการอ้างอิงถึงประเด็น เช่น การเป็นห่วงโซ่อุปทานระดับโลก (Global Value Chain – GVC) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และประชาคมอาเซียนที่มีความยืดหยุ่น รวมทั้งการมุ่งเน้นประเด็นเศรษฐกิจที่ภาคประชาชนและการให้คนเป็นศูนย์กลาง โดยได้กล่าวถึงความต้องการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจขนาดจิ๋ว ขนาดกลาง และขนาดย่อม (Micro, Small and Medium Enterprise – MSME) ซึ่งทุกประเด็นดังกล่าวล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ รวมทั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังต้องการให้บุคคลมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจด้วย ความปรารถนาทางนโยบายเหล่านี้จึงสามารถช่วยกำหนดมาตรการที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันของบทบาทและโอกาสต่อคนพิการด้วย

การอภิปรายในหัวข้อนี้ออกเป็น ๕ ประเด็น ดังนี้

๔.๒.๑ การเป็นคนพิการที่อุทิศตนให้กับการทำธุรกิจ พร้อมกับการเป็นภาคประชาสังคมที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ทำให้พบว่า คนพิการมีศักยภาพสูงมากในการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป วิทยากรกล่าวว่า ตนได้เข้าสานต่อกิจการของครอบครัวซึ่งเป็น

กิจการโรงหนังเก่า ซึ่งตอนแรกยังไม่ได้มีการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนอะไร แต่ภายหลังจากที่ได้เข้ามาบริหารกิจการ ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของอาคารให้เป็นมิตรต่อคนพิการตามแนวคิดอารยะสถาปัตยกรรม (Friendly Design/Universal Design) รวมทั้งได้มีการจ้างคนพิการเข้าทำงาน ก่อนที่ธุรกิจจะขยายตัวและเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันบริหารธุรกิจนี้ในเครือที่ประกอบด้วย ธุรกิจพาร์ทเมนท์ ธุรกิจที่พักราคาถูก ธุรกิจโรงแรม ฯลฯ ซึ่งพบว่ากิจการมีการขยายตัวไปได้ดีอย่างต่อเนื่อง

๔.๒.๒ สมาคมผู้ปกครองบุคคลออทิสซึมไทย (Parents Association of Thai Persons with Autism) จัดตั้งขึ้นมาเมื่อ ๒๕ ปีที่แล้ว มีเป้าหมายในเบื้องต้นเพื่อให้มีอำนาจในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานของภาครัฐเพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือบุคคลที่มีอาการออทิสติก ก่อนที่ต่อมาจะเริ่มต้นกิจการแรกของสมาคมด้วยการจัดตั้งโรงเรียนของสมาคม ฯ ที่บริหารจัดการสอดคล้องกับแนวคิดแบบการเรียนรู้ที่บ้าน (home school) โดยเป็นการจัดการศึกษาแบบตามอัธยาศัยและการพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้มีการพัฒนาตนเอง ให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้ในสังคมได้ด้วยตนเอง สามารถมีอาชีพได้ตามความสนใจ และมีความคิดสร้างสรรค์และมีทัศนคติที่ดี โดยเป็นโรงเรียนที่เน้นให้ครูมีบทบาททำให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าในความเป็นมนุษย์ ยอมรับกฎเกณฑ์และกติกาของสังคม มีพฤติกรรมที่ดี โดยมีการบูรณาการเรียน

การสอน อาชีพ และการส่งเสริมด้านกิจกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อให้เด็กได้เติบโตขึ้นทุกวัน และสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด ในภาวะที่ยังขาดการบริการช่วยเหลือจากรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำให้เด็กหรือบุคคลที่มีอาการออทิสติกสามารถมีงานทำ ทั้งนี้ เพราะผู้พิการส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่ด้วยความยากจนและไม่มีการทำงาน

กิจกรรมสำคัญต่อมาที่สมาคม ฯ ได้ดำเนินการ คือ การจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อช่วยเหลือการใช้ชีวิตของเด็กออทิสติก โดยปัจจุบันได้มีการเปิดให้ดาวน์โหลดได้ฟรี ซึ่งแอปพลิเคชันจำนวนมากเหล่านี้มีทั้งที่จัดทำขึ้นด้วยความริเริ่มของสมาคม ฯ เอง และการร่วมมือกับภาคเอกชนอื่นในการดำเนินการขึ้นมา มีเป้าหมายเพื่อช่วยทั้งผู้ปกครองและบุคคลที่มีอาการออทิสติกให้สามารถใช้ชีวิตได้ด้วยความสะดวกยิ่งขึ้น

กิจกรรมสำคัญสุดท้ายที่ต้องการนำมาแลกเปลี่ยนต่อที่ประชุม คือ การฝึกอบรมด้านอาชีพให้กับบุคคลที่มีอาการออทิสติกให้สามารถทำงานในสำนักงานได้ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ สมาคม ฯ ยังได้มีการตั้งบริษัทที่รับบุคคลที่มีอาการออทิสติกเข้าทำงานด้วย โดยในปัจจุบัน สมาคม ฯ ได้จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมอาชีพให้บุคคลออทิสติกแล้ว ๔ ศูนย์ ทั่วประเทศ

เป้าหมายที่สมาคม ฯ จะทำในลำดับต่อไป คือ

(๑) การจัดทำข้อตกลงจรรยาบรรณ (code) ร่วมกับบริษัทภาคเอกชนเพื่อให้มีการจ้างงานบุคคลที่มีอาการออทิสติกและคนพิการอื่นเข้าร่วมงานกับบริษัท

(๒) การสนับสนุนการจ้างงานบุคคลที่มีอาการออทิสติกในภาคส่วนอื่น เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาสังคม ฯลฯ รวมทั้งการส่งเสริมให้บุคคลที่มีอาการออทิสติกสามารถเป็นผู้ประกอบการได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ พบว่ามีงานบางลักษณะที่บุคคลที่มีอาการออทิสติกสามารถทำได้ดีถึงดีมากเช่นเดียวกับบุคคลปกติ เช่น งานด้านศิลปะและงานออกแบบหรือวาดภาพ งานออกแบบสติ๊กเกอร์ไลน์ งานออกแบบเว็บไซต์ งานเขียนโปรแกรม ฯลฯ

ปัจจุบัน สมาคม ฯ มีผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกจำนวนมากเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งมีผู้สมัครเข้าร่วมการฝึกอบรมอาชีพเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน สมาคม ฯ จึงมีแผนจะขยายศูนย์ฝึกอบรมอาชีพให้มีอยู่ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทยที่ทำให้ไม่ต้องเดินทางไกลมากเกินไป

๔.๒.๓ หอการค้าไทยได้มีประสบการณ์อย่างมากในการสนับสนุนการจ้างงานและการสร้างอาชีพให้กับคนพิการ เช่น กรณีในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ที่บริษัทผู้ผลิตน้ำตาลทรายโดยผ่านความร่วมมือกับรัฐบาลในโครงการประชารัฐ ได้จัดทำโครงการร่วมกับชุมชนในการจ้างงานคนพิการให้ทำงานบริการชุมชนตามความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดทำเป็นแผนเพื่อการดำเนินการในระยะยาวร่วมกับเครือข่ายบริษัทภาคเอกชนที่เป็นสมาชิกของหอการค้า เพื่อให้มีการกำหนดเป้าหมายเฉพาะหน้าใน ๕ ด้าน (immediate goal/ 5 quick win) และเป้าหมายระยะยาว เพื่อให้เห็นผลสำเร็จทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

๔.๒.๔ การที่จะทำให้เกิดความมั่นคงในการเป็นผู้ประกอบการของคนพิการ ผู้ปกครอง ผู้ดูแล หรือแม้แต่คนพิการเองจะต้องเข้าใจพื้นฐานเบื้องต้นก่อนเสมอว่า ความล้มเหลวในการประกอบธุรกิจสามารถเกิดได้ทุกเมื่อ แต่สำหรับคนพิการนั้นความล้มเหลวอาจเกิดขึ้นได้ง่ายมากกว่าหลายเท่า ทั้งนี้ แม้ตามอนุสัญญา CRPD ข้อ ๑๒ จะรับรองให้รัฐส่งเสริมให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่าคนพิการยังคงมีอุปสรรคในการเข้าถึงเงินกู้ลงทุนหรือเงินกู้เพื่อซื้อสิ่งหาประโยชน์ได้ยากมาก ซึ่งรัฐควรต้องย้อนกลับไปดูหลักการตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา ฯ และรัฐควรต้องได้มีการปรับปรุงให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าว

๔.๒.๕ คณะกรรมการผู้ประกอบการรุ่นใหม่อาเซียนเป็นองค์กรกลางของนักธุรกิจรุ่นใหม่ในอาเซียนที่สนับสนุนการเป็นผู้ประกอบการใหม่ของคนทุกกลุ่ม รวมทั้งทำหน้าที่ในการประสานงานกับองค์กรในภูมิภาคอาเซียนที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ รวมทั้งการส่งเสริมให้คนพิการได้เป็นผู้ประกอบการด้วย

คนพิการเป็นบุคคลที่มีศักยภาพและความสามารถในการทำอะไรต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับคนปกติ เช่น การเล่นกีฬา การประกอบอาชีพ ฯลฯ แต่ต้องเริ่มด้วยการให้คนพิการได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (social inclusive) เช่นเดียวกับคนปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้โอกาสโอกาสคนพิการสามารถเป็นผู้ประกอบการหรือเข้าร่วมธุรกิจถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของอีกหลายสิ่งสำหรับคนพิการ นอกจากนี้ คนพิการควรต้องได้รับการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันในการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ธุรกิจทุกแบบที่เหมาะสมกับคนพิการ ไม่ว่าจะในฐานะผู้ประกอบการคนเดียวหรือการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพ ดังนั้น คนพิการจึงควรได้รับการสนับสนุน ประการที่หนึ่ง คือ ความรู้ ทั้งความรู้ที่เกี่ยวกับการตลาดและความรู้ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการที่จะเสนอออกสู่ตลาด ประการที่สอง คือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ทั้งนี้ ในปัจจุบัน มีองค์กรภาคประชาสังคมหลายแห่งที่เสนอการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนหรือการช่วยเหลือในลักษณะการเป็นพี่เลี้ยงเพื่อขอรับความช่วยเหลือทางการเงินจากสถาบันการเงินในรูปแบบของเงินกู้สำหรับผู้ประกอบการคนพิการ (Disability Enterprise Loan)

๔.๓ การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (disaster risk management)

หัวข้อนี้เป็นประเด็นที่อยู่ภายใต้แผนแม่บทประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) โดยมีโครงการหรือการดำเนินการที่สำคัญ เช่น การจัดตั้งศูนย์ประสานงานการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมของอาเซียน (AHA Centre) การจัดตั้งคณะกรรมการอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ (ACDM) เป็นต้น ทั้งนี้

คนพิการมักจะเป็นกลุ่มเปราะบางกว่าคนกลุ่มอื่นในสถานการณ์ภัยพิบัติ ทำให้ประเด็นคนพิการและสิทธิของคนพิการควรจะได้รับ การบูรณาการไปสู่ภาคส่วนและองค์กรต่าง ๆ ของอาเซียนที่รับผิดชอบในด้านการจัดการภัยพิบัติและการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม โดยขณะนี้ อาเซียนได้ให้การรับรองข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉิน (AADMER) รวมทั้งสหประชาชาติได้ให้การรับรองกรอบเซนไดเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ๒๕๕๘ - ๒๕๗๓ (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030) แล้ว ดังนั้น เครื่องมือที่เกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติสำหรับคนพิการเหล่านี้จึงควรจะได้รับ การอภิปรายในโอกาสนี้ด้วย

หัวข้อนี้แบ่งการอภิปรายออกเป็น ๖ ประเด็น ดังนี้

๔.๓.๑ ประเด็นปัญหาการรับมือกับภัยพิบัติสำหรับคนพิการนั้น รัฐต้องให้ความสำคัญกับการให้คนพิการได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมก่อน (social inclusive) ทั้งนี้ ปัญหาการรับมือภัยพิบัติสำหรับคนพิการเชื่อมโยงกับความยากจน จากสถิติของทางการสาธารณสุขรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) พบว่า คนพิการส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่ยากจน

ปัญหาความยากในการรับมือภัยพิบัติ คือ คนมักมองไม่เห็นภัยพิบัติ จึงทำให้ละเลยต่ออันตรายจากธรรมชาติ แม้อาจจะเคยเกิดขึ้นมาแล้ว เมื่อเกิดภัยพิบัติ เหตุการณ์มักเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมากและไม่มีเวลาเพียงพอในการแก้ไขปัญหาหรือรับมือ คนในกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เช่น เด็ก คนพิการ คนสูงอายุ ฯลฯ จึงมักจะถูกถล่ม และกลายเป็นกลุ่มเหยื่อที่เสียชีวิตสูงสุด

ในการรับมือภัยพิบัติ คนพิการจึงจำเป็นต้องถูกรวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลที่จำเป็นจะต้องได้รับดูแลเป็นพิเศษในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ถึงแม้จะมีศักยภาพมากหรือน้อยแตกต่างกันไป แต่ก็ควรจะได้รับ การปฏิบัติเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ดังนั้น การตัดสินใจเกี่ยวกับตัวเขา ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับชุมชน และบนหลักผลประโยชน์สูงสุดของคนพิการด้วย

อย่างไรก็ตาม การรับมือกับภัยพิบัติสำหรับคนพิการใน สปป. ลาว ยังมีความยากเพิ่มมากขึ้นไปอีก เพราะคนพิการใน สปป. ลาว มักอาศัยอยู่ในครอบครัวที่ยากจน จึงมักขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเตรียมการและมีแผนการรับมือภัยพิบัติสำหรับคนพิการเป็นพิเศษเพื่อนำไปปฏิบัติ

ในปัจจุบัน การจัดการภัยพิบัติภายใต้กรอบของอาเซียนได้มีการจัดตั้งกลไกร่วมกันที่เรียกว่า “คณะกรรมการอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ” (ASEAN Committee on Disaster Management – ACDM) โดยมีการดำเนินการตามกรอบข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉิน (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response – AADMER) ทั้งนี้

ตามกรอบความตกลงอาเซียน ฯ ฉบับนี้ ได้กำหนดให้คนพิการเป็นหนึ่งในกลุ่มเปราะบางที่จะต้องได้รับการดูแลเป็นกรณีพิเศษด้วย

๔.๓.๒ จังหวัดภูเก็ตมีการบริหารจัดการในเชิงโครงสร้างเพื่อการรับมือภัยพิบัติสึนามิอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ จังหวัดภูเก็ตได้รับงบประมาณในการสร้างหอเตือนภัยล่วงหน้า (early warning) จำนวน ๑๒๙ หอ โดยหอเตือนภัยเหล่านี้จะเชื่อมต่อสัญญาณมาจากส่วนกลางที่กรุงเทพฯ ฯ กับระบบหลักของรัฐบาล โดยมีการตั้งหอกระจายอยู่ทั่วไปทั้งพื้นที่บนบก บนเกาะ และในน้ำ และมีการประกาศข้อความที่เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศเพื่อแจ้งเตือนให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ นอกเหนือจากการมีหอเตือนภัยแล้ว จังหวัดภูเก็ตยังได้มีการฝึกซ้อมการรับมือภัยพิบัติสึนามิอย่างสม่ำเสมอ โดยแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และแบ่งขั้นตอนการทำงานอย่างละเอียด สำหรับผู้ทำหน้าที่ป้องกันภัยพิบัติ คุ้มครองกันและบรรเทาสาธารณภัยได้จัดให้มีการฝึกอบรมให้กับหน่วยงานท้องถิ่น เช่น เทศบาล อบต. และหน่วยงานระดับอำเภออย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ เพื่อฝึกความคล่องตัวของเจ้าหน้าที่ โดยจะมีการกำหนดกระบวนการทันทีเมื่อมีการแจ้งเตือนภัย เช่น ใครจะต้องทำอะไร ใครจะทำหน้าที่เคลื่อนย้ายใคร องค์กรใดหรือใครบ้างที่มีหน้าที่เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ฯลฯ โดยให้คนพิการเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นลำดับต้น ทั้งนี้ โดยจะได้มีการสำรวจไว้ก่อนว่ามีกลุ่มเปราะบางอาศัยอยู่ในบ้านหลังใดบ้าง ถ้ามีสถานการณ์ฉุกเฉิน ผู้รับผิดชอบจะตรงไปเคาะประตูบ้านหลังนั้นเพื่อนำคนกลุ่มเปราะบางอพยพออกมาก่อนทันที ขณะเดียวกันก็จะให้มีการฝึกซ้อมคนในชุมชนกันเองด้วย เช่น ฝึกคนพิการให้มีการใช้นกหวีดขอความช่วยเหลือ ซึ่งเมื่อมีใครได้ยินเสียงนกหวีดก็จะรีบเข้าไปช่วยเหลือได้ทันที อย่างไรก็ตาม หอเตือนภัยได้ผ่านการติดตั้งผ่านมาหลายปีแล้ว จึงพบมีการชำรุดบ้าง แต่ก็ได้มีการซ่อมดูแลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีเสมอ

๔.๓.๓ ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction – DRR) และการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Management – DRM) ในปัจจุบัน ได้มีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงฐานคิดจากความรับผิดชอบของรัฐไปสู่กระบวนการปฏิบัติโดยชุมชน โดยได้มีการจัดทำกระบวนการฝึกอบรมให้ชุมชนมีความเข้าใจในกระบวนการ DRR ในส่วนของคนพิการ ได้มีการทดลองโครงการนำร่องที่จังหวัดสงขลา เกี่ยวกับการสร้างความตระหนักรู้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติให้กับโรงเรียนสอนเด็กตาบอด จังหวัดสงขลา รวมทั้งยังได้มีการนำไปทดลองใช้กับโรงเรียนของเด็กพิการประเภทอื่น และโรงเรียนสำหรับเด็กปกติที่มีเด็กพิการเรียนอยู่ด้วย นอกจากนี้ ยังได้มีการซักซ้อมการช่วยเหลือและบรรเทาภัยพิบัติร่วมกันระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน เช่น โครงการ ไทย - มาเลเซีย และโครงการ ไทย - กัมพูชา ฯลฯ ตลอดจน การให้คนพิการได้มีส่วนร่วมทำหน้าที่เมื่ออยู่ในสถานที่หลบภัยชั่วคราว (shelter) ทั้งนี้ โดยได้มีความร่วมมือกับสภาภาคไทยในการจัดการฝึกอบรมการพยาบาลเบื้องต้นให้กับคนพิการ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้หากมีเหตุภัยพิบัติ

การดำเนินการทั้งหมดนี้เป็นไปตามกรอบเซนไดเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ๒๕๕๘ - ๒๕๗๓ (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030) ของสหประชาชาติ ทั้งนี้ โดยมีประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศตามโครงการนำร่องของสหประชาชาติ โดยมีพื้นที่เป้าหมายอยู่ที่กรุงเทพฯ ฯ และนนทบุรี และพื้นที่เฉพาะอื่นในบางกรณี ซึ่งในโครงการนี้จะให้มีการจัดการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การรับมือต่อภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยมีคนพิการเข้าร่วมด้วยเป็นการเฉพาะ ในหัวข้อ “คนพิการและการจัดการภัยพิบัติ” (Disability and Disaster Management) เพื่อให้คนพิการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำเครื่องมือในการเรียนรู้ (learning tools) และหลักสูตรเพื่อรับมือกรณีการเกิดภัยพิบัติกับผู้พิการแต่ละประเภท

๔.๓.๔ จากประสบการณ์การเกิดแผ่นดินไหวและเกิดภัยสึนามิที่ประเทศญี่ปุ่น ได้มีการศึกษาความเสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้นที่เมืองมียากิ พบว่า คนพิการมีอัตราการเสียชีวิตเป็น ๒ เท่าของคนปกติในสถานการณ์ภัยพิบัติที่เมืองมียากิ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ ๒ ประเด็น คือ

(๑) การตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเวลาในการตัดสินใจและดำเนินการต่าง ๆ มีน้อยมาก ดังนั้น ในกรณีของคนพิการเพื่อนบ้านจึงถือเป็นบุคคลที่สำคัญในการที่จะช่วยให้คนพิการสามารถปลอดภัยได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน และ

(๒) บ้านที่มีโครงสร้างที่แข็งแรงสำคัญมากต่อความปลอดภัยและเป็นปัจจัยชี้วัดความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัยในสถานการณ์ภัยพิบัติ แต่อย่างไรก็ตาม ในญี่ปุ่น บ้านที่มีโครงสร้างแข็งแรงจะมีราคาที่สูงกว่าบ้านปกติมาก และทำให้คนญี่ปุ่นจำนวนมากไม่สามารถเป็นเจ้าของได้

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบมีส่วนร่วมโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้ง ได้รวมคนพิการเข้าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการศึกษาวิจัยด้วย โดยมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย ดังนี้

(๑) รัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการรับมือสถานการณ์ภัยพิบัติจำเป็นต้องมีการจัดให้มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมในระหว่างการเกิดภัยพิบัติ

(๒) จำเป็นต้องจัดให้มีเครือข่ายอาสาสมัครในการตอบสนองต่อภัยพิบัติที่เป็นคนในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อภัยพิบัติได้ทันที และ

(๓) รัฐต้องจัดให้มีแผนเตรียมการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตามแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

นอกจากนี้ การศึกษานี้พบว่า หลักฐานที่ค้นพบไม่ใช่ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างกรอบแนวทางในการรับมือกับภาวะภัยพิบัติสำหรับคนพิการทั้งในบริบทของนานาชาติและบริษัท

ภายในประเทศ ดังคำกล่าวที่ว่า “ต้องไม่มีอะไรที่เกี่ยวข้องกับเราแล้วเราไม่ได้เกี่ยวข้อง” (Nothing about us without us.)

๔.๓.๕ คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก (ACWC) เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาลที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรีในภูมิภาคอาเซียน ทำหน้าที่ให้คำแนะนำต่อประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กและสตรี มีการดำเนินการโครงการในหลายด้าน รวมทั้งประเด็นด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติ (disaster management) และประเด็นของคนพิการ (people with disabilities)

ในปัจจุบัน การจัดการภัยพิบัติสำหรับคนพิการได้เปลี่ยนจากแนวความคิดด้านการกุศล มาเป็นการดำเนินการตามหลักการสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญา CRPD แล้ว แต่ในบริบทของอาเซียนก็ยังมีวัฒนธรรมการจัดการภัยพิบัติที่เป็นแบบมนุษยธรรมอยู่ ทำให้ประเด็นปัญหาของคนพิการถูกลืมได้ง่ายและคนที่บริหารจัดการภัยพิบัตียังเข้าใจเรื่องคนพิการได้ไม่ดีพอ

ตามวิสัยทัศน์อาเซียน พ.ศ. ๒๕๖๘ (๒๐๒๕) ได้มีส่วนที่ว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติเพื่อรับรองความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติร่วมกันในอนาคต นอกจากนี้ ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนในการประชุมมนุษยธรรมโลกยังได้มีการจัดทำแถลงการณ์ร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน (Joint Statement of ASEAN for the World Humanitarian Summit) เพื่อนำเสนอแนวความคิดในการจัดการภัยพิบัติร่วมกันด้วย ทั้งนี้ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถือเป็นภูมิภาคที่มีความเสี่ยงภัยพิบัติสูงมากที่สุดภูมิภาคหนึ่งของโลก ตัวอย่างเช่น ความเสี่ยงจากภัยน้ำท่วม ซึ่งในปีที่ผ่านมาได้มีภัยน้ำท่วมในเขตภาคกลางของอินโดนีเซียที่ทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน ๖๕ ราย และทำให้ประชาชนสูญเสียที่อยู่อาศัยจำนวนมาก

๔.๓.๖ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน แม้โดยหลักการจะกำหนดไว้แตกต่าง แต่ในทางปฏิบัติจริง ครอบครัวยุคใหม่และชุมชนมักต้องถูกแยกจากกัน นอกจากนี้ กลไกการให้บริการสาธารณะ เช่น ด้านสุขภาพ การศึกษา ตำรวจ การคมนาคม ฯลฯ มักไม่สามารถทำงานได้ กองทุนสหประชาชาติเพื่อกิจการประชากรหรือกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund) ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับประเด็นการเตรียมความพร้อมสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินหรือสถานการณ์ภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ทั้งนี้ จากสถิติโดยเฉลี่ยพบว่า ภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก มีอัตราการเกิดภัยพิบัติสูงกว่าภูมิภาคอื่น อย่างไรก็ตาม แม้บางประเทศในภูมิภาคนี้จะมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติที่ดี แต่ประเทศส่วนหนึ่งยังมีการเตรียมความพร้อมอยู่ระดับต่ำหรือไม่เพียงพอ โดยพบว่า กลุ่มเด็กและสตรีมีความเสี่ยงสูงมากที่จะเกิดผลกระทบในหลายด้านในกรณีที่เกิดภัยพิบัติ เช่น การบริการสาธารณสุข การไม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาอย่างถูกต้อง การเสี่ยงที่จะเสียชีวิตระหว่างคลอด การเสี่ยงที่จะตั้งครรภ์และเป็นแม่เด็กหรือแม่วัยรุ่น ฯลฯ ทั้งนี้ เพราะระบบ

สาธารณสุขมักไม่ทำงานในช่วงเวลาดังกล่าว หรืออย่างน้อยก็ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ในขณะที่สำหรับคนพิการ นั้น พบว่า ในภาวะภัยพิบัติคนพิการจะมีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขเกิดขึ้นได้ง่ายและสูงมาก ตลอดจน การถูกเลือกปฏิบัติจากทัศนคติด้านลบของผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการแพทย์ต่อคนพิการ ทำให้คนพิการ ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานสูงมากในระหว่างการเกิดภัยพิบัติ

เพื่อรับมือต่อการเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก กองทุนประชากร แห่งสหประชาชาติจึงได้จัดทำโครงการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (UNFPA Disaster Risk Reduction in Asia and Pacific) เพื่อเตรียมการทำงานและการตอบสนองต่อภัยพิบัติที่อยู่บน หลักการสิทธิมนุษยชน มีเป้าหมายเพื่อลดความเสี่ยงของภัยพิบัติ โดยมีการจัดทำแผนเตรียมการด้านเพศเมื่อ เกิดภัยพิบัติ มีการเก็บข้อมูลประชากร การสนับสนุนให้มีการบริการด้านสุขภาพ การจัดให้มีพื้นที่ปลอดภัย สำหรับผู้หญิงและเด็กหญิง การจัดเตรียมและการจัดให้มีสินค้าที่จำเป็นเมื่อเกิดภัยพิบัติ การจัดให้มีถุงยังชีพ

ที่เพียงพอในสถานการณ์ฉุกเฉิน การจัดให้มีจุดประสานงานการติดต่อหรือการขอรับความช่วยเหลือสำหรับผู้ หญิง ทั้งนี้ กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติสนับสนุนหลักการว่า การบริการสุขภาพสำหรับผู้หญิงและ การอนามัยเจริญพันธุ์สำหรับผู้หญิงในสถานการณ์ฉุกเฉินไม่ใช่ของฟุ่มเฟือย แต่เป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาชีวิต ของผู้หญิง

นายภาณุพันธ์ สมสกุล
สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
นายพรชัย น้อยบ้านโจ่ง
สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
ผู้จัดทำรายงานการประชุม
กรกฎาคม ๒๕๖๐